

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiło jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsako sredo popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 20.— K
pol leta . . . 10.—
četrt leta . . . 5.—
posamezna številka po 40 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštne še 45 K.

Telefon uredništva
Štev. 312.

Za oznanila je plačati od enostopne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 75 vin.
. . . dvakrat . . . 60
. . . trikrat . . . 45
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 30 vin. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravištvu Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Mestni trg štev. 17/III.

Poštna hranilnica št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne.

Pozdravljeni bratje in tovariši v naši beli Ljubljani.

„Bratstvo, svoboda in enakost.“ — To geslo je bilo vedno vtisnjeno na našem praporu. Vsa naša borba, vse naše delo je sledilo temu geslu.

Za dnevi bojev so se pričeli dnevi dela. Hočemo se zavedati, da smo zreli in vredni pridobljene svobode. Stavba naše nove države mora sloneti na najtrdnjših temeljih in dobra šola je najboljši porok bodočnosti vsaki državi.

V tem znamenju se zbira v teh dneh učiteljstvo ujedinjene Slovenije k delu v svoji metropoli, beli Ljubljani, da pregleda svoje vrste, da uredi svoje zadeve ter da si postavi program za delo bližnje bodočnosti.

Ujedinjeno je danes slovensko učiteljstvo! Naš veliki ideal se je uresničil. V svoji sredi bomo imeli tovariše z naših najsevernejših narodnih mej, tovariše iz Korotana, ki jim je nasilje avstrijskega režima zabranjevalo v preteklosti prihajati v naše vrste. Zavedajmo se velikega momenta, da danes zborujemo ujedineni brez deželnih mej!

Toda močna disonanca nam kali naše stanovsko veselje! Padle so umetne meje, ki nam jih je postavil avstrijski protislovanski sistem; toda pariški mogotci so dvignili novo tako mejo, še krutejšo mejo, s katero nas hočejo ločiti od naših primorskih bratov. V svoji sredi bomo morali pogrešati najboljše izmed najboljših tovarišev. Toda tudi za nje moramo povzdigniti svoj glas!

Pogrešati bomo morali v svoji sredi Ziljanov, tovarišev iz najzavednejšega dela toliko zatiranega Korotana. Tudi ta del našega ozemlja nam je odtrgal nasilni italijanski imperializem. A ni mu to dovolj; hlepi s pomočjo nemškega nacionalizma tudi po naši Celovski kotlini. Dvigniti bomo morali svoj glas za naše brate, da se bo potom naših zastopnikov razširil širom domovine, ki se mora zginiti v prid podjarmljenim bratom.

Z nami se pa veseli svobode naš najmlajši del osvobojenega naroda, naše bogato Prekmurje. Toda tudi v tej svobodi tiči ton disonance. Ni ga danes slovenskega učitelja v Prekmurju, ki bi imel toliko narodne zavesti v sebi, da bi se zavedal osvobođenja in bi prihitel med nas. Še krutejši od avstrijskega sistema je bil madjarski sistem, ki ni dopustil na-

šemu narodu v Prekmurju narodnega učiteljstva. Toda prepričani smo, da pri prihodnjem zborovanju pozdravimo v svoji sredi tudi tovariše, ki bodo zastopali prekmursko šolstvo in ki bodo naši stanovski zastopniki prekmurskih Slovencev.

Svečan praznik za nas pa bode v teh dneh, ker bomo v svoji sredi pozdravili tudi naše jugoslovanske brate preko naših bivših dualističnih in bivših državnih mej. Dosedaj so prijavljeni na zborovanje bratje Srbi.

V stanovskem druženju in v stanovskem zbližanju vseh treh delov vidimo prvi korak k trdnemu uresničenju in utelešenju našega ujedinjenja.

Pozitivni del jugoslovanskega stanovskega programa učiteljstva vidimo v združitvi vsega jugoslovanskega učiteljstva brez razlike narodnih plemen in brez razlike verskih naziranj v svrhu povzdige, osamosvojitve in razvoja vseh pač jugoslovanskega šolstva in v svrhu povzdige in osamosvojitve vsega jugoslovanskega učiteljstva v narodnem, socialno-politiškem, gospodarskem, stanovskem in kulturnem oziru; jugoslovansko učiteljstvo socialno in politično vzgojiti ter dvigniti tako visoko, da ne bo zastajalo za učiteljstvom drugih narodov in ne za drugimi stanovni troimenega naroda.

V temu znamenju bodite pozdravljeni, tovariši in bratje, v naši sredi in naj Vam bodo prijetni dnevi bivanja v naši beli Ljubljani!

DRAGO HUDE:

K novemu šolskemu zakonu.

(Iz ozirov na naše in srbske razmere.)

Nehote se vprašamo, ko čitamo novi šolski načrt, ki ga je sestavil „prosvetni odbor v Beogradu“: „Ali naj bo to sad dolgoletnega našega truda?“ Pač bo po natančnem prečitaju imenovanega načrta imel slovenski učitelj malo zaupanja še v ta „prosvetni odbor“, ki tako malo pozna šolske razmere v Sloveniji. Vprašamo se nehote, ali ni bilo Slovencev v tem odboru?

Za Slovenijo ta načrt v polnem obsegu absolutno ni sprejemljiv, ker to bi značilo nele stagnacijo šolstva, ampak tudi njegovo nazadovanje. Mi pa, ki živimo in umirjemo za procvit naše šole, ne smemo pod nobenim pogojem trpeti taci škodljivcev na šolskem telesu, kot jih za-

hteva ta načrt. Menim, da raje žrtvujemo misel po enotni šolski vzgoji, kot pa da sprejememo predloženi načrt!

Tovariš Pav. Flere je že izpregovoril prvo besedo o tem načrtu v št. 34 „Uč. Tov.“, kjer vidite lepe in slabe lastnosti načrta. Podaja nam tudi lepih stvari, toda te ne morejo nikakor odtehtati slabih, ki jih odobrava „prosvetni odbor“. Flere je tudi že omenil, da je predstojeci načrt samo kompromis vseh mogočih šolskih zakonov iz Avstrije, potem Hrvaške, Ogrske, Bosne, Črnogore in Srbije. Prosvetni odbor je izluščil po svojem mnenju najboljše iz vseh zakonov, ni pa pridejal skoro ničesar samolastnega, naprednega. Duh časa je v zadnjem letu razmere toliko izpremenil, da more le malo ali pa nič zakonov, bodisi šolskih ali drugih, ostati tudi v nadalje v veljavi v novi napredni državi, ako hočemo, da držimo korak z drugimi državami ter ne zaostanemo za drugimi v koncertu državnega ruvarjenja.

Prosvetni odbor je menda hotel z izdanim načrtom izenačiti vse šolstvo v državi SHS ter ga postaviti v vseh pokrajinah na isto stopnjo. Ker pa je ta stopnja kaj različna in napredek šolskega razvoja v posameznih pokrajinah zelo zelo neenak, je bilo potrebno iskati kompromisov.

Enoten šolski zakon za celo državo SHS je za sedaj nemogoč, ker so v trenutku nepremostljive razlike v razvoju šolstva v posameznih pokrajinah. Tu je potrebno, da popišem vsaj v malem šolske razmere v Srbiji. Slovenci smo lahko ponosni, da je naše šolstvo na najvišji stopnji Jugoslavije, že v Hrvaški ni tega razvika, čeravno so ravno Hrvatje z lastno šolsko avtonomijo imeli največ prilike, da povzdignejo narodno šolstvo. V Srbiji isto še ni dovolj razvito toda ne morda iz lastne krivde, ampak vsled razmer. Srbija je ječala 500 let pod turškim jarmom, in kaj se to pravi, ve le oni, ki je to izkusil. Turškega despotstva ne doseže niti „švabsko“ tiranstvo, kvečjemu morda brezmejna laška krutost. Srbi so šele l. 1862. iztirali poslednje age in bege iz južnih okrogov. Takrat so začeli ljubitelji naroda z ljudsko prosveto ali zapreke jim je kasneje delala lastna dinastija, ki je služila nemškemu „Drangu nach Osten“. Šele ko je stopil na prestol napredni in za ljudsko izobrazbo vneti ter mogočni podpiratelj narodnih šol, kralj

Peter, moremo v Srbiji zaznamovati dobo neomejenega slobodnega razvika narodnega šolstva. S statističnimi podatki bi lahko dokazal razvoj srbskega šolstva pod posameznimi vojvodi, knezi in kralji tega kraljestva, toda na žalost so mi ob prevratu uničili bosanski logorovci vse s težko muko zbrane zapiske. Še slabše pa so razmere v Črni gori in Macedoniji, kjer so v zadnji deželi še l. 1912. gospodovali mogočni Turki.

Srbija pa tudi ni mogla vsega storiti za ljudsko šolo v času po osloboditvi izpod tujega gospodarstva kakor bi hotela, ker ni imela niti učiteljev niti sploh kakšne inteligence. Najpotrebnejši prvi uradniki so bili brez šol. Sami so se morali naučiti čitanja in pisanja, sicer pa jih je vodila zdrava prirodna pamet in naravna inteligenca. Najpotrebnejše je torej Srbom bilo ustanavljati le po mestih in palankah (trgih) osnovne in srednje šole, dokler si niso vzgojili vsaj najpotrebnejših uradnikov. Kasneje so mogli šele misliti na odpiranje šol na kmetih, kar pa se je energično začelo izvrševati šele odkar je nastopil vlado sedanji kralj.

Ali v Srbiji najdete tudi po kmetih vse drugačne razmere kot pri nas. Edini okraj, ki je podoben našim razmeram je Mačva in pa nekoliko tudi beogradska okolica, sicer pa so srbska sela vse kaj drugačna nego naša. Večkrat se mi je zgodilo, ko sem prišel šolo nadzorovat, o kateri so mi povedali, da stoji prav na sredi vasi, pa nisem razen obligatne mehane (krčme) opazil niti ene hiše kakor daleč se mi je šinil horizont. „Tamle za onim hribom je prvi moj najbližji sosed, za ono goro je tudi eden in malo dalje zopet eden“, mi je pripovedoval učitelj, ki je skozi šolsko okno vstrelil volka. V Srbiji, posebno v južnih delih, so vasi po več ur dolge, vendar pa sosed ne vidi sosedu. V okrog Ulice, srezu Zlatibor, ima n. pr. vas Draglica svojo šolo, vendar pa otroci s konca vasi morajo prehoditi do nje po nekaj kilometrov. In taci vasi je mnogo, še več pa v Macedoniji.

Srbske vlade so vedno stremele za tem, da so nudile šolsko izobrazbo kolikor mogoče širšim plastem ljudstva. Zato se je uvedel sistem, kakoršnega menda nimajo nikjer. Kadar so gradili novo šolo, so se ozirali vedno na to, da so jo postavili v centru več občin. Ogibali pa so se vedno enorazrednic, zato najdeš tam največ tro- in štirirazrednic. Razen šol-

LISTEK.

V spomin

tovarišu Francetu Potokarju († 29. avgusta 1919.)

Imeli smo ljudi — v poljani cvet,
Imeli smo jih — vrhu gore hrast,
Imeli smo jih — dali smo jih vam —
kaj hočete, grobovi, še od nas?

Dvajset nas je bilo ob maturi na ljubljanskem učiteljskem letu 1894. Okolo sre ni bilo kope ledu, ki bi branila žarkom, da posvetijo gorko v mlado notranjost, da odpro pot velikemu hrepenju, ki je bilo v nas, da se prerinejo do burnega valovanja mlade krvi, ni bilo ledu, solnce je bilo v dušah. Ena je bila ta duša takrat, svetlo je bilo v njej tako, kot doslej nikoli več.

Pa se je z leti nabiral led v notranjosti. Zatuli so grobovi, zamajal se je svet v poljani in je padel. Ni korakala dolgo sklenjena naša vrsta. Orob se je odpiral za

grobom, redčila se je vrsta: Aparnik, Borštnik, Božič, Kavčič, Matajc — so legli vanje. Pa niso vzeli s sabo svojega hrepenja. Vzeli smo ga mi ostali podvojenega vaze, da ne omahne naša vrsta, ki je v njej živelo še ono veliko življenje, kakršnemu smo bili začrtali smernice še takrat, ko smo se zbirali k samoizobrazbi skrivaj. In bil si, France, takrat kot poslej vedno, prvi med prvimi.

Vidim Te še v duhu. Naš duševni oče, četudi še v cvetu mladosti kot mi sami, je sedel takrat v naši sredi v sobici doli na Karlovski cesti. Vodil je naše sestanke sedanjí višji šolski nadzornik E. Gangl, takrat suplent v Ljubljani.

V duhu Te vidim, ko si vstal na njegov poziv, da govoriš o temi, ki Ti jo je dal v obravnavo. Vstal si in govoril o lepi bodočnosti, hvaležnem delu narodnega učitelja, govoril o hvaležni domovini. Kakor si jo bil Ti takrat naslikal vso rožnato, taka bodočnost ni bila, drugačna je bila posebno zate, moža mehkega srca, neutrudljivega dela, neupogljivega značaja. „Nič ne de! Naprej!“ Ti je bilo geslo, saj

si v duhu gledal tisti soj, ki je imel priti po temnih dneh in ki je prišel. Živel si, živel v svesti si, da je delu, kakršno si vršil, vredno živeti, da mora priti za njim plačilo, četudi je vršelo okolo Tebe življenje z grdogledimi očmi.

Zbudil si se iz lepih sanj, pa nastavl šibka prsa vojaškemu viharju: bij me, ne streš me nikdar! In stal si, ko je žvižgal bič ter poganjal kulturnega delavca z družino iz kraja v kraj, stal, ko je plakala pravica na razvalinah nekdanjih sanj, stal si — na gori hrast — pa je zatulil grob, pa je zabučal vihar in Te podrl. Pa čemu sentimentalnost! Žalost in grenkost, ki nam objemlje dušo ob Tvojem grobu — skrijmo jo v dno srca, ostani pa nam le Tvoj zgled, Tvoj spomin, Tvoja volja in moč.

Padel si s hrepenjem, a odšel si le Ti, hrepenenje je ostalo, odšlo v naše duše in mi gremo sicer vnovič zredčeni, a z dvignjeno notranjo silo za smotri, saj smo s Teboj vred videli vstajenje svojega naroda, vstajenje svojega stanu.

France, na snidenje! A. Rapč.

ALBIN LAJOVIC:

Začasni izpraševalni red praške izpraševalne komisije za učitelje godbe.

Antonin Heřman, tajnik izpraševalne komisije za učitelje godbe v Pragi, je napisal, sporazumno s člani komisije novi izpraševalni red. Državne skušnje za godbo, pravi v občem delu, so v štadiju preosnove. Tudi v tem oziru je treba, da odvržemo staro avstrijsko šaro, pod katero smo trpeli ne samo politično, temveč skoro še bolj kulturno. No, namen te razprave je pokazati slabe strani bivših avstrijskih izpraševalnih predpisov in navad, ki so se pri izpraševanju vgnezdile. Smoter take skušnje je sledeči: Izpraševanec mora dokazati, da je sposoben za učitelja; to se pravi, da ni dovelj, če ima gotovo stopnjo ročnosti in spretnosti, temveč mora prepuščati izpraševalno komisijo tudi o tem, da ima zadosten razgled in obzorje, gotovo izkušnost in pedago-